

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W 2016 R.

6. Zbiory biblioteczne

6.1. Stan zbiorów

W bibliotekach publicznych woj. śląskiego stan zbiorów w dniu 31 grudnia 2016 r. wynosił:

ogółem księgozbiór liczył	16 272 787 wol.
w tym:	
książek	15 924 231 wol.
czasopism oprawnych	348 556 wol.
czasopism bieżących	14 702 tyt.
zbiorów nielektronicznych (specjalnych)	1 108 901 jedn. inw.
w tym:	
zbiorów elektronicznych zinwentaryzowanych	32 501 jedn. inw.
licencjonowanych zbiorów nielektronicznych*	97 818 jedn. inw.
materiałów zdigitalizowanych	237 296 jedn. inw.

* do których biblioteka opłaciła dostęp

W 2016 roku w księgozbiorach śląskich bibliotek publicznych przybyło ogółem **569 398** woluminów. W ramach zakupu ze środków samorządowych zakupiono do zbiorów bibliotecznych 242 017 woluminów książek o wartości 5 202 909 zł, 259 woluminów czasopism oprawnych oraz zbiorów audiowizualnych 19 333 jednostki o wartości 439 167 zł, w tym 13 923 jednostki książki mówionej o łącznej wartości 264 946 zł.

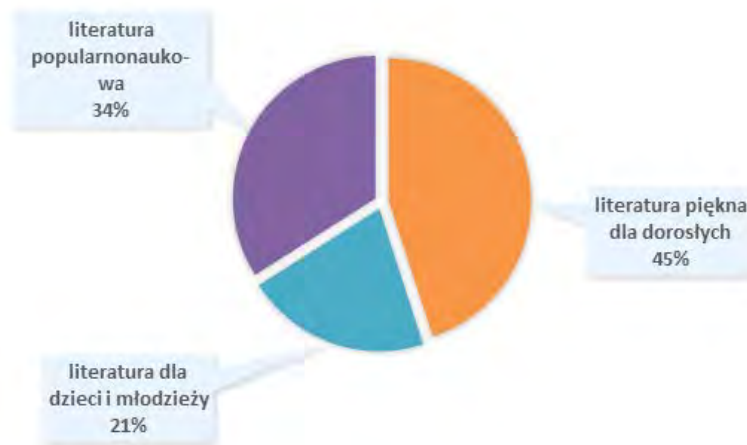
Dotacje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pozwoliły pozyskać 156 579 woluminów książek o wartości 3 260 480 zł, 4 905 jednostek zbiorów nielektronicznych za kwotę 90 871 zł, w tym 4 905 jednostek książki mówionej za 90 872 zł. W ramach darów i wymiany biblioteki pozyskały 153 725 woluminów książek (wartość 2 539 105 zł), 22 243 jednostki pozostałych zbiorów nielektronicznych (140 141 zł), w tym 3 682 jednostki książki mówionej (wartość 61 901 zł).

Struktura księgozbiorów 168 bibliotek publicznych woj. śląskiego (bez Biblioteki Śląskiej w Katowicach) wynosiła ogółem 14 281 314 woluminów i przedstawiała się następująco:

- literatura piękna dla dorosłych: 6 473 932 wol.
- literatura dla dzieci i młodzieży: 3 044 026 wol.
- literatura popularnonaukowa: 4 763 356 wol.

Graficzna prezentacja procentowych wartości struktury zbiorów śląskich została ujęta w poniższym wykresie kołowym:

Struktura księgozbioru

Zatwierdzony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego budżet Priorytetu 1 na całą Polskę wynosił 26,5 mln zł. Umożliwił bibliotekom zakup książek, multimediów, wydawnictw nutowych, kartograficznych oraz bieżących czasopism kulturalnych oraz społeczno-kulturalnych. W zasadach przyznawania dotacji wzięto pod uwagę wkład własny beneficjentów oraz grupę zamożności organizatora biblioteki (grupa 1 – 30%, grupa 2 – 35%, grupa 3 – 40% wszystkich środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania przez bibliotekę wnioskującą o dofinansowanie).

169 bibliotek publicznych woj. śląskiego wzbogaciło swe zbiory dzięki środkom uzyskanym z dotacji Biblioteki Narodowej, w ramach programu „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek” Priorytet 1 w całkowitej kwocie 3 351 257 zł. W porównaniu do poprzedniego analizowanego roku dotacja była wyższa o 153 492 zł, co pozwoliło na zwiększenie przyznawanej kwoty wszystkim bibliotekom.

Nieodłączną kwestią zarządzania zbiorami jest ubytkowanie księgozbiorów. W 2016 r. ubytki księgozbiorów bibliotek publicznych woj. śląskiego wyniosły 700 536 woluminów, czyli 4,1% stanu całego księgozbioru.

Wskaźnik zakupu zbiorów w skali całego województwa, powiatów ziemskich oraz grodzkich w 2015 r. oraz 2016 r. wynosił:

w 2015 roku		w 2016 roku	
całego województwa			
	12 wol. / 100 mieszk.		12 wol. / 100 mieszk.
w tym:	5 wol. ze środków samorządowych	w tym:	5 wol. ze środków samorządowych
powiatów ziemskich			
	12 wol. / 100 mieszk.		12 wol. / 100 mieszk.
w tym:	6 wol. ze środków samorządowych	w tym:	6 wol. ze środków samorządowych
powiatów grodzkich			
	10 wol. / 100 mieszk.		10 wol. / 100 mieszk.
w tym:	4 wol. ze środków samorządowych	w tym:	4 wol. ze środków samorządowych

Wskaźniki zakupu ogółem w 2016 roku na 100 mieszkańców dla całego województwa oraz powiatów ziemskich wynosił 12 woluminów, a dla powiatów grodzkich było to 10 woluminów. Ze środków samorządowych najwięcej woluminów zakupiono w powiatach ziemskich (6 wol./100 mieszk.), w powiatach grodzkich wskaźnik był najniższy (4 wol./100 mieszk.). Wskaźniki zakupu zbiorów w 2016 r. w skali województwa, powiatów ziemskich i grodzkich w porównaniu do 2015 r. wynosiły tyle samo.

Zakup woluminów na 100 mieszkańców w poszczególnych powiatach ziemskich oraz grodzkich województwa śląskiego przedstawiają poniższe tabele oraz wykresy:

Powiaty ziemskie

Ogółem (różne źródła wpływów)			Powiat	(w tym ze środków samorządowych)		
2016	2015	Różnica +/-		2016	2015	Różnica +/-
15	12	+3	lubliniecki	9	6	+3
14	12	+2	będziński	7	6	+1
14	14	Bz	bielski	9	9	Bz
14	11	+3	gliwicki	6	6	Bz
13	14	-1	cieszyński	8	7	+1
13	13	Bz	kłobucki	9	9	Bz
12	12	Bz	mikołowski	6	6	Bz
12	13	-1	raciborski	6	6	Bz
12	11	+1	rybnicki	7	6	+1
12	12	Bz	tarnogórski	5	6	-1
12	11	+1	wodzisławski	6	7	-1
12	11	+1	zawierciański	4	5	-1
11	12	-1	pszczyński	5	5	Bz
11	11	Bz	żywiecki	5	5	Bz
10	12	-2	bieruńsko-lędziński	6	7	-1
10	11	-1	częstochowski	6	6	Bz
8	7	+1	myszkowski	4	3	+1

Wskaźnik nabytków w powiatach ziemskich w 2016 r. (w przeliczeniu na 100 mieszkańców)

Wskaźnik nabytków w powiatach ziemskich w 2015 r.
(w przeliczeniu na 100 mieszkańców)

Powiaty grodzkie

Ogółem (różne źródła wpływów)			Powiat	(w tym ze środków samorządowych)		
2016	2015	Różnica +/-		2016	2015	Różnica +/-
23	19	+4	Tychy	7	7	Bz
17	14	+3	Jastrzębie-Zdrój	11	9	+2
16	16	Bz	Jaworzno	7	7	Bz
15	15	Bz	Rybnik	9	9	Bz
14	20	-6	Dąbrowa Górnicza	9	11	-2
11	11	Bz	Bielsko-Biała	4	3	+1
11	9	+2	Katowice	6	5	+1
10	10	Bz	Mysłowice	3	3	Bz
10	10	Bz	Piekary Śląskie	2	3	-1
10	9	+1	Siemianowice Śląskie	4	2	+2
10	7	+3	Żory	5	3	+2
9	6	+3	Gliwice	3	2	+1
8	7	+1	Chorzów	3	3	Bz
8	7	+1	Sosnowiec	3	3	Bz
8	7	+1	Świętochłowice	2	1	+1
8	8	Bz	Zabrze	2	2	Bz
7	7	Bz	Częstochowa	2	2	Bz
7	6	+1	Ruda Śląska	3	2	+1
5	5	Bz	Bytom	1	1	Bz

Wskaźnik nabytków w powiatach grodzkich w 2016 r.
(w przeliczeniu na 100 mieszkańców)

Wskaźnik nabytków w powiatach grodzkich w 2015 r.
(w przeliczeniu na 100 mieszkańców)

Analiza powyższych danych wskazuje na ogólny wzrost wskaźników zakupu zbiorów przez biblioteki powiatów ziemskich i grodzkich w 2016 oraz 2015 r. W siedmiu bibliotekach powiatów ziemskich zwiększyły się wskaźniki ogólnego zakupu zbiorów (będziński, gliwicki, lubliniecki, myszkowski, rybnicki, wodzisławski, zawierciański), w pięciu kolejnych zmniejszyły się (bieruńsko-lędziński, cieszyński, częstochowski, pszczyński, raciborski), a w pięciu pozostały bez zmian w porównaniu z rokiem ubiegłym (bielski, kłobucki, mikołowski, tarnogórski, żywiecki).

Wskaźniki zakupu ze środków samorządowych w 2016 r. w ośmiu bibliotekach powiatów ziemskich pozostały bez zmian (bielski, częstochowski, gliwicki, kłobucki, mikołowski, pszczyński, raciborski, żywiecki), w pięciu bibliotekach wzrosły (będziński, cieszyński, lubliniecki, myszkowski, rybnicki), a w czterech uległy zmniejszeniu (bieruńsko-lędziński, tarnogórski, wodzisławski, zawierciański).

W dziesięciu bibliotekach grodzkich w 2016 r. odnotowano wzrost wskaźników ogólnego zakupu (Chorzów, Gliwice, Jastrzębie-Zdrój, Katowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Żory), w jednej spadek (Dąbrowa Górnicza), a w ośmiu bibliotekach pozostał bez zmian (Bielsko-Biała, Bytom, Częstochowa, Jaworzno, Mysłowice, Piekary Śląskie, Rybnik, Zabrze).

Wskaźnik zakupu zbiorów ze środków samorządowych w latach 2015–2016 zwiększył się w ośmiu bibliotekach powiatów grodzkich (Bielsko-Biała, Gliwice, Jastrzębie-Zdrój, Katowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Żory), zmniejszył w dwóch (Dąbrowa Górnicza, Piekary Śląskie), a pozostał bez zmian w dziewięciu bibliotekach (Bytom, Chorzów, Częstochowa, Jaworzno, Mysłowice, Rybnik, Sosnowiec, Tychy, Zabrze).

W 2016 roku średnia cena książki zakupionej do biblioteki ze środków samorządowych w województwie śląskim wynosiła

21 złotych, czyli była niższa o jeden złoty w porównaniu z 2015 r. Także w bibliotekach powiatów grodzkich średnia cena zakupionej książki wynosiła 21 złotych. Natomiast średnia cena książki w księżnicach powiatów ziemskich była wyższa i wynosiła 22 złote.

6.2. Polityka gromadzenia zbiorów (książkowych, nieksiążkowych; preferencje)

Biblioteki publiczne województwa śląskiego powiększają swoje księgozbiory drogą zakupu, darów oraz wymiany. Zakup dokonywany w ramach środków własnych oraz przekazanych przez władze samorządowe, obejmował także dofinansowanie z programów Biblioteki Narodowej „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek” Priorytet 1. Kwota całkowita dofinansowania w Priorytecie 1 programu Biblioteki Narodowej w skali całego kraju w minionym roku wyniosła 26 500 000 zł. W podziale dotacji po zastosowaniu kryterium demograficznego oraz czytelniczego województwo śląskie otrzymało do rozdysponowania na 169 bibliotek kwotę 3 351 257 zł.

Przyznana dotacja pozwalała bibliotekom na zakup każdej publikacji, która ukazała się drukiem lub na innym nośniku (książki mówione, pisane alfabetem Braille'a, książki elektroniczne, wydawnictwa multimedialne, wydawnictwa nutowe i kartograficzne). Ważne, aby była ona dostępna na rynku księgarskim, niezależnie, czy było to pierwsze czy kolejne wydanie. W ramach dotacji można było dokonać zakupu także czasopism o charakterze kulturalnym i społeczno-kulturalnym, które zostały wydane w 2016 r. Biblioteki nie mogły kupować podręczników szkolnych, streszczeń lektur szkolnych, programów i gier komputerowych, filmów i nagrań muzycznych, dokumentów ikonograficznych, kolekcji historycznych pozyskiwanych od osób prywatnych lub z innych instytucji, a także książek i innych dokumentów dostępnych na rynku antykwarycznym. Z przyznaných środków biblioteki nie mogły także opłacać prenumeraty, czasopism regionalnych i ogólnopolskich ukazujących się częściej niż miesięcznik oraz kupować licencji na dostęp do baz danych.

Oprócz środków samorządowych i dotacji Biblioteki Narodowej biblioteki starały się pozyskiwać środki na zakup książek z innych źródeł. Tak jak w latach poprzednich biblioteki wnioskowały do właściwych Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GBP Boronów, GBP Hażlach, M-GBP Kłobuck, GBP Krzyżanowice, GBP Lelów, M-PBP Lubliniec, GBP Poczesna). Placówki w ten sposób poszerzyły księgozbiór o literaturę o uzależnieniach i beletrystyczną. Projekt o podobnej tematyce uzależnień realizowała także przy wsparciu finansowym Urzędu Miasta MBP w Rudzie Śląskiej.

W ramach projektów czytelniczych biblioteki także wzbogacały zbiory kierując się do fundacji i stowarzyszeń. Miejska Biblioteka Publiczna w Jaworznie pozyskała środki finansowe z Fundacji Bankowej im. dr. Mariana Kantona na projekt „Biblioteczka małego czytelnika”, w ramach którego zakupiono książeczki dla dzieci. Miejska Biblioteka Publiczna w Katowicach przeznaczyła część pozyskanych funduszy z Wydziału Kształtowania Środowiska UM Katowice na zakup książek. Z kolei Miejska Biblioteka Publiczna w Tychach otrzymała dofinansowanie na projekt „Zostań poliglotą” z Fundacji PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza, dzięki któremu zakupiła 50 kursów audio do samodzielnej nauki języków obcych, a także 7 audiobooków i 5 kursów z języka angielskiego, niemieckiego, łaciny i rosyjskiego. Miejska Biblioteka Publiczna w Czechowicach-Dziedzicach z Zarządu Osiedli Centrum oraz Lesiska na zadanie „Działania animacyjne w ramach Akademii Pięknego Czasu i zakup nowości wydawniczych dla Działu Audiowizualnego”.

Biblioteki publiczne otrzymały także w darze książki:

- „Dopalacze, odsłona piekła” autorstwa Barbary Chybalskiej-Cichoń, Janusza Janieca i Wojciecha Chełkowskiego. Dar z Fundacji Dialogos (wszystkie biblioteki publiczne województwa śląskiego),
- „Kuba i Buba w szpitalu czyli o prawach dziecka-pacjenta niemal wszystko!” autorstwa Grzegorza Kasdepke. Dar Biura Rzecznika Praw Pacjenta w Warszawie dla bibliotek posiadających filie w szpitalach.

W 2016 r. za sprawą Budżetu Obywatelskiego środki finansowe na zakup książek oraz sprzętu multimedialnego otrzymało siedem bibliotek w: Częstochowie, Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Katowicach, Mikołowie, Pszczynie i Sosnowcu. Łączna kwota przyznana księżnicom w województwie śląskim w ramach budżetu wynosiła 1 483 883 zł.

W zakresie polityki gromadzenia elektronicznych zbiorów istotne znaczenie ma **Śląskie Konsorcjum IBUK**, do którego w 2016 r. należały 33 biblioteki publiczne. Placówki zrzeszone w konsorcjum oferują swoim czytelnikom stały dostęp do platformy internetowej, gdzie znajduje się ponad 2 300 publikacji z takich dziedzin, jak nauki ekonomiczne, humanistyczne, społeczne, informatyka, prawo, medycyna czy nauki matematyczno-przyrodnicze. Na platformie można również znaleźć literaturę faktu oraz literaturę piękną, książki przeznaczone dla dzieci i młodzieży, poradniki, słowniki i kompendia. Zasadą jest, że im więcej bibliotek w konsorcjum, tym większa liczba tytułów e-booków w ofercie. Placówki należące do sieci IBUK to biblioteki w Będzinie, Brennej, Chorzowie, Cieszynie, Gliwicach, Godowie, Goleszowie, Jastrzębiu-Zdroju, Jaworznie, Katowicach, Łaziskach Górnych, Łazach, Mysłowicach, Pawłowicach, Piekarach Śląskich, Psarach, Pyskowicach, Raciborzu, Rudzie Śląskiej, Rudzińcu, Rybniku, Rydułowach, Siemianowicach Śląskich, Świętochłowicach, Tarnowskich Górach, Tychach, Wiśle, Wodzisławiu Śląskim, Zabrze, Zawierciu, Zebrzydowicach i Żorach.

W 2016 r., jak w roku ubiegłym, osiem bibliotek w: Bestwinie, Gliwicach, Jastrzębiu-Zdroju, Katowicach (MBP, BŚ), Łędzinach, Raciborzu i Wilkowicach miało dostęp do zasobów platformy **NASBI**.

Oprócz platform e-booków biblioteki wykupiły dostęp do baz wolnelektury.pl, Gazety Prawnej Online, Infor Lex i Poradnika Instytucji Kultury. W 2016 r. księżnice opłaciły dostęp do licencjonowanych zbiorów elektronicznych w liczbie 97 818 jedn., w tym 97 441 książek elektronicznych, 278 czasopism elektronicznych, 31 baz danych oraz 68 innych zbiorów elektronicznych. W 2015 r. oferowano czytelnikom znacznie mniejszy dostęp, bo zaledwie do 60 136 e-booków, 265 czasopism elektronicznych, 30 baz danych i 68 innych zbiorów elektronicznych, co stanowiło 60 499 jednostek inwentarzowych. Z każdym rokiem biblioteki coraz więcej wydają na zakup licencjonowanych zbiorów elektronicznych.

Na pozyskiwanie zbiorów duży wpływ ma polityka gromadzenia w konkretnej bibliotece oraz życzenia czytelników. Bibliotekarze w określonym czasie dokonują zakupu pożądanych pozycji u wybranych dostawców: księgarń internetowych i stacjonarnych (Azymut, Matras, Empik, Platon), lokalnych wydawnictw, hurtowni i przedstawicieli handlowych. Decyzje o zakupie podejmuje także komisje ds. zakupu, w skład których wchodzi dyrektor biblioteki, kierownicy innych działów lub filii i bibliotekarze działu gromadzenia zbiorów.

Uzupełnianie księgozbioru odbywa się również pod wpływem twórców lokalnych i zaproszonych gości na spotkania autorskie. Udział w różnych targach książki stanowił dla bibliotekarzy inspirujące doświadczenie i pozwalał na orientację w nowościach wydawniczych.

Analiza zakupu pokazała, że pozyskiwano książki w zakresie literatury dla dorosłych, dzieci i młodzieży oraz popularnonaukowej. Biblioteki pamiętały również o uzupełnieniu księgozbioru regionalnego.

6.3. Prenumerata czasopism – potrzeby a realia; zakup czasopism elektronicznych (opłacalność, korzyści)

Biblioteki publiczne w woj. śląskim w 2016 roku prenumerowały ogółem 6 849 tytułów czasopism o wartości 1 043 634 zł. W porównaniu do roku poprzedniego zamówiono o 81 tytułów czasopism więcej (6 768 tytułów w 2015 r.). Analiza formularzy K-03 wskazała również liczbę tytułów czasopism bieżących w naszym województwie wynoszącą 14 702 tytuły. Liczba ta ujmuje całościowo wpływy czasopism pochodzących z zakupu, darów oraz wymiany z innymi księżnicami.

W 2016 r. czasopism nie prenumerowało 16 bibliotek. Były to biblioteki gminne w: Dąbrowie Zielonej, Irządzach, Istebnej, Janowie, Kobiórze, Koszarawie, Łękawicy, Mykanowie, Olsztynie, Pietrowicach Wielkich, Rajczy, Starczy, Ślemieniu, Włodowicach, oraz miejsko-gminne: w Czerwionce-Leszczynach i Szczekocinach. Brak prenumeraty jest konsekwencją niskiego budżetu przyznawanego bibliotece przez władze samorządowe. Placówki stają przed koniecznością rezygnacji z zakupu czasopism na korzyść książek. Brak bieżącej prasy zostaje zauważony przez czytelników, którzy wielokrotnie zgłaszają problem bibliotekarzom. Częściowo sytuację ratują czasopisma przekazywane w darze przez innych czytelników lub urzędy miast oraz gmin, jednak są to tylko wybrane tytuły niespełniające potrzeb mieszkańców.

Prenumerowane czasopisma to dzienniki, tygodniki, dwutygodniki, miesięczniki, kwartalniki, półroczniki oraz roczniki. Prasa skierowana była zarówno do czytelnika dorosłego, dzieci i młodzieży, jak i do wybranych grup zawodowych (czasopisma fachowe). Najczęściej czytelnicy (kobiety oraz seniorzy) sięgali po dzienniki oraz prasę kobiecą i społeczno-polityczną. Największą popularnością cieszyły się tytuły:

- skierowane do kobiet („Claudia”, „Poradnik Domowy”, „Sens”, „Tina”, „Twój Styl”, „Zwierciadło”),
- o tematyce podróżniczej („Podróże”, „National Geographic”),
- o tematyce politycznej („Newsweek”, „Polityka”, „Angora”),
- hobbystyczne („Mój Ogród”, „Robótki Ręczne”),
- dekoratorskie („M jak Mieszkanie”, „Cztery Kąty”),
- popularnonaukowe („Focus”, „Świat Nauki”, „21 Wiek”),
- młodzieżowe i dziecięce („Victor”, „Victor Junior”, „Świerszczyk”).

Czasopisma fachowe z zakresu bibliotekoznawstwa i literaturoznawstwa prenumerowane przez biblioteki to „Bibliotekarz”, „Poradnik Bibliotekarza”, „Przegląd Biblioteczny”, „Nowe Książki”, „Poradnik Instytucji Kultury” i „Ryms”. Spośród tych czasopism najczęściej prenumerowanymi tytułami z zakresu prasy fachowej bibliotekarza były „Poradnik Bibliotekarza” i „Bibliotekarz”.

Biblioteka Śląska, która jest wraz z Górnośląskim Towarzystwem Literackim w Katowicach współwydawcą miesięcznika

„Śląsk”, przekazywała czasopismo do bibliotek publicznych w województwie śląskim. W 2016 r. biblioteki otrzymały 7 092 egzemplarze „Śląska”.

W poprzednim roku śląskie biblioteki publiczne udostępniły i wypożyczyły łącznie 1 765 105 czasopism, o 73 096 jednostek mniej niż w roku 2015 (1 838 201 czasopism). Wypożyczenia na zewnątrz zamknęły się liczbą 465 151 (484 760 jednostek w 2015 r.).

Przystąpienie do konsorcjum IBUK LIBRA umożliwiło czytelnikom lekturę 115 naukowych czasopism elektronicznych. Biblioteki oferują także dostęp do e-czasopism i baz danych z zakresu prawa i ekonomii („Gazeta Prawna”, „Vademecum Głównego Księgowego”, „InforLex”, „Legalis”) w placówkach m.in. w Bytomiu, Częstochowie, Mierzęcicach i Żorach.

Prasa elektroniczna nie cieszyła się szczególną popularnością wśród czytelników ze względu na bariery technologiczne, na które czytelnik może natrafić podczas lektury. W obliczu jednak coraz większej obecności e-booków w zbiorach i dostępu zdalnego dla czytelników bibliotek uczestniczących w śląskim konsorcjum IBUK, zauważa się wzrost tytułów czasopism elektronicznych na rynku wydawniczym oraz przystępowanie innych placówek do śląskiej sieci. Potwierdzeniem tej zależności było również podjęcie decyzji założenia drugiego konsorcjum bibliotek NASBI oferującego wypożyczanie publikacji elektronicznych.

